

Romániai magyar könyvtermés 2021. április 1. – szeptember 30.

A közelmúlt irodalma

Andrásy József: *Vásárfia*. Elbeszélések. Kriterion, Kolozsvár, 2021, 195 p.

Andrásy József temesvári mérnök 2016-ban jelentkezett íróként *Zorba lehelete* című önálló könyvével (Kriterion), amely addigi rövidprózáinak javát gyűjtötte egybe. E mostani kötet újabb elbeszéléseit tartalmazza – és egy kisregény terjedelmű novellát. Egyik-másik közülük napvilágot látott már a temesvári hetilap hasábjain, néhányat egy irodalmi kör estjein a szerző maga olvasott fel, de a temesvári rádió is rendszeresen mutatja be őket hangoskönyv formájában. Izgalmas, feszültséggel teli, sokszor a fantasztikum határát súroló transzcendens történetei népszerűségüket többnyire meglepő, olykor kifejezetten csattanós végkifejletüknek is köszönhetik.

Balla Árpád Zoltán – Márton László: *Tövises képsor*. Bookart, Csíkszereda, 2021, 188 p.

Előfordulhat egy íróval, hogy szembejön vele egy történet. Egy élettörténet. Vagyis – természetesen – a történetet hordozó személy. Szóba elegendnek, szerző és hőse, és az élettörténet lassacskán felölti formáját. Kérdés persze: ki a szerző? Hiszen az én dőlt betűs közbevetéseimtől eltekintve, az alábbiakban Balla Árpád Zoltán szavai, mondatai olvashatók.

Elszigetelve. Bookart, Csíkszereda, 2021, 160. [Cserna Szabó András, Gaál József, iski Kocsis Tibor, Kemény István, Márton Evelin, Molnár T. Eszter, Nagy Kriszta, Ozsváth Zsuzsa, Részegh Botond, Szabó Dorottya, Tombor Zoltán, Weiler Péter és Wirth Imre]

Vannak helyzetek, amelyek szűkebb embercsoportok vagy az egész emberiség viselkedését próbára teszik. Ilyen például egy vilá járvány. Mindenki másként viszonyul hozzá, másként éli meg a megváltozott körülményeket. Tudatosan vagy spontán módon sajátos túlélési magatartást vesz fel, és ez változatos megnyilvánulási formákat eredményez. Kötetünk kísérlet arra, hogy megvizsgálja, a különbözőség mellett mi a közös hét író és hét képzőművész magatartásában, hogyan hat alkotásaikra és műveikre az új helyzet meg- és átélése. Szerzőink kiválasztásában a sokszínűséget és különbözőséget tartottuk szem előtt, arra kértük őket, hogy válasszanak alkotásaikból a címhez/létállapothoz illő darabokat. Az eredmény izgalmas, felkavaró, elgondolkodtató vagy nyugalmat hozó olvasmány és képanyag – ablak egy képelt világra, amely időnként kísértetiesen hasonlít ahhoz, amelyben létezőnk.

Gellérd Imre: *A tűz körül*. Pro-Print, Csíkszereda, 2021, 380 p.

Máté-Tóth András: *Paraván. Hajnali szövegek*. Komp-Press Kiadó, Kolozsvár, 2021, 232.

„Általában nem arról, írok, amit gondolok. Ami a fejemben vagy a szívemben lenne. Amit már kitaláltam, vagy ami megtalált engem, miközben erre-arra kalandoztak a gondolataim vagy mi a csudáim. Nem, nem. Régebben hittem azt, hogy az írás előre elkészített gondolatok közlése. Ezért aztán sokat próbáltam olvasni és jegyzetelni. Kockás füzetkémmel ültem számos tekintélyes lexikon és szakkönyv mellett. Nagyon megnyugtató érzés valamit megérteni, a sok-sok bekezdésből keveset készíteni, majd beilleszteni az addigiak közé. Rajzolni, leírni a következő szöveget, melynek előzményei már a fejemben voltak, amikre a kockás jegyzetfüzet bejegyzései csak emlékeztettek. Miközben ezeket magyarázom nekik, már másutt járok. Valahogy tudom, ezt kell mondanom, ez válik leginkább ja vukra, s közben kinézek a tanterem ablakán, rárévedek a fa kesze-kusza ágaira, s oda minden szerzői fegyelem. Nem gondolkodom és írok, hanem az írás gondol engem, kifejez engem. Alanycsere. Nem az író ír, hanem a szöveg szerzőt szerez.”

Márton Evelin: *Solea Minor*. Bookart, Csíkszereda, 2021, 152 p.

Miután a megállíthatatlan sárlavinák hőmpölygő masszává darálnak földrészeket és civilizációkat, emlékeket és tudást, csak egy 807 négyzetkilométernyi földdarab marad a valamikori világból: Solea Minor. A túlélőknek el kell fogadniuk, hogy a Föld odalett, és a rendszerek, amelyek születésüktől fogva irányították őket, nem léteznek többé. Minden elsatnyul, elveszíti termő- és átörökítő képességét. Kivesznek a haszonnövények, csak a cserjék és a fűfélék,

egy-két tevecscorda, néhány tucat láma és foka, sirályok, halfarkasok, csótányok, csigák és dalos szúnyogok kósza csoportjai menekülnek meg a pusztulástól.

Harmincöt éve nem született életképes csecsemő.

Mindazonáltal rendkívül színes karakterek népesítik be a regényvilágot: a bélyegfestő, a mókamester, a temetőőr, a postamester és felesége, Cicuka, aki hol nő, hol macska, hol tojásrakó emlős, Lizusár, a korosodó, de jó erőben levő főkahölgy, Kurbet, a csavargó rozmár, aki érti az emberek halandzsáit, és még sokan mások.

Márton Evelin regényét elsősorban nyelvének sajátos groteszksége teszi lebilincselővé.

Nagy Lóránt: *Csíki cseresznye*. Tipographic, Csíkszereda, 2021, 175 p.

Humoros történetek a szerző életéből.

Dan Stanca: *Robbanás*. Bookart–Kalligram, Csíkszereda, 2021, 248 p.

A Robbanás című regény Dan Stanca kortárs román író második magyarul megjelent regénye. „Holnap ilyenkor már nem leszek...” mondja egy 20 év körüli lány, az epilógus narrátora. Az élet, amit felvázol, rémületesen sekély: alig iskolázott, felelősséget nem akaró ember, nőként megalázott, aki megerőszakolásakor szifilisz lett. Sorsának reménytelensége láthatatlan szálakon kapcsolódik a romániai történelem emblematikus alakjainak megidezéséhez, amely ennek a világnak a szatírja is egyben. A dédapa, a nagypapa és az apa küzdelme az értelmiségi, vagy egyszerűen csak az értelmes létre mindvégig meddő marad, riasztó ideológiák áldozataivá válnak mindannyian. A terrorizmus mint lehetséges út megrázó alternatíva a valósággal való szembenézésre.

Költészet

Ambrus Lajos: *Rád talál a csend*. Válogatott versek. Kriterion, Kolozsvár, 2021, 128 p.

„Ambrus Lajos nem egyszerűen közösség nevében szól – sorai között őrzi azokat a hangokat is, melyek a felelősség ridegebb tájait írják körül. Gyakran használja a biztos-pontos identitású többes számot, mely eszköz a kézben, megnyerő rítus a versben. Kötetében úgy egyesül az individuum önkeresése és a közösségi indíttatás, hogy mindvégig természetesnek érezzük a „megmentett hűség” jegyében fogant kifejezésmódot. A költő visszafogottsága – saját magával szemben – ugyanakkor az értékválasztások tudatosságát jelzi. Ebben a világban nincsenek nagy bizonytalanságok, nincsenek végső összeomlások – minden tragédiát emberivé old a megfontolt hang, a zabolázott kimondásvágy.” (Fűzfa Balázs)

Erdélyi szép szó 2021. Vál. Fekete Vince, Pro-Print, Csíkszereda, 2021, 320 p.

Ferencz Imre: *Peremvidék*. Pro-Print, Csíkszereda, 2021, 132 p.

Láng Orsolya: *Személyes okok*. Versek. Prae Kiadó – Lector Kiadó, Budapest–Marosvásárhely, 2021, 80 p.

Orbán Imre: *A kettőtört kard*. Tipographic, Csíkszereda, 2021, 47.

Költemény Orbán Mihály huszár 1848-ban bekövetkezett mártírhaláláról.

Gyermek- és ifjúsági irodalom

Forró Erőss Dóra – Antal Rozalinda: *Mit üzennek az állatok?* Tipographic, Csíkszereda, 2021, 14.

Nagy Júlia: *Popi és a babatánc*. Pokapi, Kisbács, 2021, 20.

Emlékezés, esszé

Király István: *Egy ifjúkommunista a damaszkuszi úton*. Kriterion, Kolozsvár, 2021, 467 p.
„Könyvem első részét az 1988-ban papírra vetett Emlékeim alkotja. Ezt egészítettem ki néhány időközben előbukkant emlékekkel. A második részben bemutatom azt a tizenkét évet (1977–1989), amelyről sokkal többet tudott a titkosszolgálat, mint amennyi bennünk emlékként megőrződött. A megfigyelési dossziémban található iratok alapján igyekeztem megrajzolni életemet, életünket, mely mögött kirajzolódik a kor számos vetülete is. A harmadik rész tartalmazza a témában már megjelent tanulmányaimat, publicisztikai írásaimat, illetve Nagy Béla barátomnak a Bihari Naplóban 2014-ben megjelent szövegét. Ezenkívül két új, a könyv megírása előtt már elkészült, de még nem publikált tanulmányt is beépítettem a könyvbe. A negyedik résznek az In memoriam címet adtam. Ebben emléket szeretnék állítani néhány igaz barátomnak, harcostársamnak, akiknek nem adatott meg, hogy könyvemet elolvassák. Az ötödik rész egy dokumentumválogatást tartalmaz, nem kizárólag csak a dossziém anyagából. Ez a válogatás a feldolgozott téma árnyaltabb megértését segítheti elő, és elsősorban a témában kutató szakemberek számára lehet hasznos, de bármely, a téma iránt érdeklődő olvasó figyelmét is felkeltheti.” (Király István)

Szabó György: *Életem a színház volt*. S. a. r.: Laskay Andrien, Kriterion, Kolozsvár, 2021, 275 p.

E könyv oldalain egy fordulatokban gazdag, gondokkal terhelt, munkás élet körvonalazódik az olvasó előtt. Ez az élet jószerevel tökéletes ellentétben áll azzal a képpel, amelyet a mindig mosolygó, vidám művész emléke ébreszt az őt egykor ismerőkben. Vallomását olvasva teljesen más ember áll elénk. Szabó Gyuszi élete a színpad volt, ahol feledhette csalódásait, a másodrendű állampolgár megalázottságérzését, ahol betegségei és keserősége dacára is megvalósíthatta magát... ahol kiteljesedhetett.

Filozófia

Szakács Péter: *Giordano Bruno ars poeticája az exaltációtan tükrében*. Polis–Gondolat, Kolozsvár–Budapest, 2021, 480 p.

Giordano Bruno reneszánsz filozófus, komédiaíró, a modernitás legfontosabb filozófiai nézeteinek előfutára, aki a szabad gondolkodás vértanújaként vonult be a történelembe: 1600-ban eretnokség vádjával elítélték, és a római Virágok Mezején máglyán megégették. Leginkább a végtelen, panteisztikus univerzumról alkotott misztikus, költői víziójáról vált ismertté, melynek határtalan tere számtalan csillagvilágot (naprendszert) foglal magába, s ily módon előrevetíti a newtoni világgépet.

Jelen kötet, mely Szemere Samu 1917-es műve óta az első részletes magyar nyelvű Bruno-monográfia, átfogó képet igyekszik nyújtani a filozófus munkásságáról, kalandos életútjáról, áttekintve az elmúlt évtizedek nemzetközi szakirodalmát, különös tekintettel a Frances Yates nevével fémjelzett, a reneszánsz mágikus, okkult vonatkozásaival kapcsolatos vitára.

Vallás

Márton Áron: *Levelek 3*. Pro-Print, Csíkszereda, 2021, 264. [Márton Áron hagyatéka sorozat 22.]

Virt László: *„Vállalta gyengeségünket”*. Pro-Print, Csíkszereda, 2021, 228 p.

Történelem

Gálfi Emőke: *Gyulafehérvár és uradalma a 16. század második felében*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2021, 202. [Erdélyi Tudományos Füzetek, 295.]

Miért Gyulafehérvár? Azaz miért lett ez a csekély lélekszámú és viszonylag fejletlen polgársággal rendelkező mezőváros az 1541 után alakuló Erdélyi Fejedelemség uralkodóinak székhelye? A kérdés már jó ideje foglalkoztatja a történetkutatókat, és a válasz főként a történeti események és az erdélyi körülmények alakulásában keresendő. Az sem elhanyagolható szempont azonban, hogy a középkor végén a majdani székváros két tulajdonossal (erdélyi püspök és erdélyi káptalan) rendelkező település volt, amelynek 1556 után a mindenkori fejedelem vált az egyedüli földesurává. Az erdélyi uralkodók így módon egy olyan városban alakíthatták ki székhelyüket, amelynek társadalmát és annak jogi, egyházi, gazdasági viszonyait is szinte kényük-kedvük szerint formálhatták, a szekularizáció következtében a város körül létrejövő, többé-kevésbé egybefüggő uradalom pedig ezt az átalakulást még inkább elősegítette.

Nagy Botond: *Mercur a keleti végeken I–II. Határszéli gazdasági környezet és üzleti modellek a dualizmus kori Háromszéken (1867–1918)*. Kriterion, Kolozsvár, 2021, 268 p.; 468 p.

I. kötet: „Az erős nemzetgazdaság a 19. század közepétől minden modern állam legfőbb törekvéseinek egyike volt. Igyekeztek minél inkább bekapcsolódni a nemzetközi áruforgalomba, s ez jellemzően a protekcionizmus felé való ori-entáció jegyében zajlott – a szabad kereskedelem ellenében. A kétoldalú egyezmények feltételeit természetesen a nemzetközi diplomácia széljárása is jelentősen befolyásolta, ami hatványozottan érvényes volt az öreg kontinens keleti térségeire. Ezek a mozgások s az ipari tevékenység súlyának növelésére irányuló kormányzati ambíciók számottevően rányomták bélyegüket az osztrák–magyar vámterület és Románia határvidékén működő gazdaság összetett és képlékeny szerkezetére.”

II. kötet: „Általános európai jelenség, hogy a 19. század közepétől a kormányzatok egyre inkább beavatkoztak a gazdaságok vérkeringésébe, lépéseik pedig egyaránt lehettek jótékonyak és hátráltatóak az üzleti tevékenységre. Háromszéki példák az egyiket követjük nyomon, miként használták ki egyes termelői ágazatok szereplői a kínálkozó lehetőségeket, hogyan reagáltak egy-egy felsőbb kezdeményezésű fordulatra, egyáltalán milyen üzleti képességekkel és tehetségekkel rendelkezett egy olyan székely szék – később vármegye –, amelyet a korabeli publicisztika, ennek alapján pedig a történetírás általában elmaradottnak könyvelt el.”

Nagy József: *Békeévek Mars árnyékában. A Székely Határvédelmi Erők története (1940–1944)*. Kriterion, Kolozsvár, 2021, 300 p.

A Magyar Királyi Honvédség keretében létrehozott Székely Határvédelmi Erők története a második világháború átfogó eseményfolyamában csakúgy különleges színfolt, mint a „kis magyar világ” (1940–44) partikuláris történetében. A hadseregszervezés e némileg rendhagyó epizódja közvetlen módon következik a székelység történeti önképének „katonás” jellegéből, amelyet mind a mai napig élő hagyományelemnek tekinthetünk. Az 1921-től fogva megtapasztalt kisebbségi lét ráadásul felerősíti mindazokat a kulturális vonásokat, amelyek a székelyföldi nemzetépítés szolgálatába állíthatók, így az Árpád-korig visszanyúló székelyföldi katonáskodásról alkotott történeti kép mítoszainak fejlődése és átalakulása folyamatos – ennek kutatása pedig igazi kihívás a történész számára. E tényszerűen megalapozott, mégis mitikus színezetűnek tekinthető paradigmát közelíti meg e könyv – történeti források széles skálájára támaszkodva.

Vincze Zoltán – Vincze Z. Zoltán: *Roska Márton áldozata*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2021, 268. p.

Roska Márton (1880–1961) az erdélyi tudománytörténet utolsó századának szakkörökben máig számontartott, a nagyközönség által viszont alig ismert személyisége. Tekintélyes életműve okán a korszak egyik legtermékenyebb régészének nevezhető, de számottevőek néprajzi kutatásai is. Csaknem minden régészeti korszak kutatásában tartós nyomot hagyott, de ő mindenekelőtt ősrégésznek tartotta magát. Neki köszönhető az erdélyi paleolitikum legelső emlékeinek kétségtelen azonosítása (Csoklovina), és nagyarányú, példás ásatásaival (Perjámos, Pécska-Szemlak, Ottomány, Gyulavarsánd) felállította az Alföld keleti peremének ma is érvényes bronzkori kronológiáját. A maga (Vajdahunyad, Várfalva, Marosgombás) és pályatársai feltárásainak tanulságait leszűrve, elsőként állította: régészetileg igazoltnak tekinthető, hogy a magyarság már a honfoglalás idején megszállta Erdélyt. Az archeológiai kutatások következtetéseinek megfogalmazásában segítségére volt néprajzi érdeklődése; gyűjtőútjain főleg a

Szamos-vidék népéletét tanulmányozta. Régészeti munkásságát számtalan tanulmány jelzi, néprajzi gyűjtéseinek termését ellenben alig közölte, az általa gyűjtött tárgyakat múzeumok polcai őrzik. Viszontagságokkal teli életének egy rövid szakaszában – az 1920-as években – a műemlékvédelemnek is áldozott.

W. Kovács András: *Magyar vonatkozású oklevélközlések Romániában. (Pótlások és a 2009–2020 között megjelent közlések)*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2021, 87. p.

Néprajz, antropológia

Magyar Zoltán: *Erdély védőszentje. A Szent Lászlóról szóló mondák típus- és motívumindexe*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2021, 204. [Erdélyi Tudományos Füzetek, 296.]

A Szent László-mondakör egyike a magyar folklór tipológiailag leginkább gazdag narratív hagyományköreinek. A nevezetes történeti hősök sorában mindössze Mátyás király alakja körül létrejött narratív tradíció nagyobb és kiterjedtebb. E hagyománykör sokszínűségét jelzi, hogy honfoglalás előtti folklórmotívumok éppúgy részét képezik, mint a 20. századi keletkezésű népköltészeti szövegek, és különösen nagy számban olyan folklórhagyományok, melyek helyi mondaként egy-egy konkrét helyhez – forráshoz, fához, sziklához, hegyhasadékhoz stb. – fűződnek. Lényegében e nagyfokú lokalizáltság segítette a vonatkozó hagyományok több évszázados fennmaradását is a legtöbb esetben. Nem utolsó sorban pedig azok rendkívüli virulenciáját a szájhagyományozó népi műveltségben.

A középkori forrásokból kiolvasható, hogy a Szent László alakja körül kialakult narratív tradíció már a kultusz első századaiban mondakörre szerveződött. A Szent László-mondakör egyike ama csekély számú epikus folklórhagyománynak, amelynek egyes elemei szinte egyidősek a magyarság Kárpát-medencei jelenlétével, és amely számos szegmensében dokumentálhatóan több száz éve kontinuos. Noha a hagyománykört át- meg átszövik a különféle internacionális motívumok és hagiográfiai toposzok, összességében olyan etnikus specifikum, akárcsak ikonográfiai tekintetben a Szent László-legenda falképciklusa.

Szent László kultusza, népi tisztelete – úgy is mint Erdély védőszentjéé – a rendelkezésre álló adatok szerint különösen intenzív volt a középkorban Bihar megyében és a Királyhágón túli területeken. Nagyvárad sírhelye olyan európai hírvő búcsújáró helynek számított, ahová még uralkodók is elzarándokoltak, illetve oda temetkeztek, és a váradi kultusz helye kisugárzásaként lokális búcsújáróhelyek Erdély földjén is kialakultak (például Torda vidékén és a Sajó völgyében). Erdély nagy részének protestánsná válásával az egyházi tisztelet helyébe mindinkább a már addig is széleskörűen elterjedt folklórhagyományok léptek, a szent király emlékét olyan, a 16. század közepe óta protestáns vidékeken is korábbi elevenségében tartva fenn, mint Aranyosszék és Kalotaszeg. Szent László népi tiszteletét a 19–20. században már többnyire ilyen lokális, táji mondakörök formájában sikerült regisztrálni Zala megyétől a Garam folyó mentéig, Baranya megyétől a felföldi Zoborvidékig, a Palócföldtől a Tornai-karsztvidékig, továbbá Bihar megyétől és Torda vidékétől keletre különösen a Cserhalomtájnak is mondott Sajó völgyében, egyes székelyföldi falucsoportokban, a Nyárad mentén, Csíkságban és Udvarhelyszéken, továbbá legtovább élő és változatos formában Gyimesben és a moldvai csángók körében.

A kötet lapjain a Szent László-kultusz nyolcszáz–kilencszáz esztendő során létrejött erdélyi és partiumi (feljegyzett/fennmaradt) narratív hagyományok átfogó igényű bemutatására teszünk kísérletet. Itt szükséges jelezni, hogy e típusmutató egy nagyobb, összefoglaló igényű könyvsorozat, A magyar történeti mondák katalógusának egyik fejezete, ebből adódik a folklorisztikailag rendszerezett szűzsék jelzete (MZ II. D.), továbbá a belső utalók esetenkénti szerepeltetése. E katalógusrészlet adatbázisát képező több ezer folklórszöveg a Magyar Történeti Mondák Archívumának integráns része, és hozzávetőlegesen félszáz publikált forrás, közel száz kéziratári dosszié, továbbá jelentős számú recens gyűjtés összessége. A több száz mondatípust tartalmazó típuskatalógust részletes motívumindex egészíti ki, egy alfabetikus rendben közzétett, a tárgyászó szövegekörnyezetére is utaló motívumindex, könnyebbé téve a vonatkozó hagyományok kereshetőségét. Az erdélyi Szent László-mondakör olyan népköltészeti hagyomány, amely folklorisztikai és interdiszciplináris tekintetben egyaránt az összmagyarság kulturális öröksége.

Társadalomtudomány, szociográfia

Cseke Péter: *Hazatérő szavak nyomában – Szociográfiai riportok*. Polis, Kolozsvár, 2021, 388 p. [Magyarország felfedezése]

Cseke Péter új riportkönyve két korszak határán ível át. Az írások nagyobb része még a Ceausescu-diktatúra idején született, amikor a szerző megmaradásunk reménységének jeleit kereste-figyelte – példamutató embereket keresve és találva: a Kis-Küküllő menti Kibédén ősi időkből megőrzött balladákat a feledéstől megmentő, vagy a Fekete Körös-vidéki Nagyzerinden művésztelepet és képtárat létrehozó falusi tanárokat, a Homoród mentén a kollektivizálásban fuldokló falvakban élénk kulturális életet támaztó művelődési ház-igazgatókat, moldvai falvakba száműzött és ott példásan helyt álló magyar orvosokat, a csombordi gazdasági iskolában kertész-, szőlész-, mezőgazdász-nemzedékeket nevelő tanárokat.

A most kötetbe gyűjtött írások azonban nem csupán adott idők termékei. Cseke Pétert nem hagyják nyugton az egyszer felfedezett példák – időről időre vissza-visszatér riportjainak korábbi helyszíneire, s ezzel nem egyszer évtizedeken átívelve követi állandóságukat a változó világban, távlatot adva a belőlük sugárzó reménységnek.

Van a kötetben néhány írás, amely az 1989-es korforduló utáni eseményeket (a magyar nyelvű rádió- illetve televízióadások újraindulását) eleveníti fel – ezekben megelőző írásokban érzékelhető időtávlat fordítva működik: a két stúdió naprakész megjelenésének titka ezeknek a közösségeknek évtizedeken át kiforrott szellemiségében rejlik. Jövönk záloga a közösségért élő, a cselekvés lehetőségét bármely helyzetben megtalálni képes ember – ez a kötet írásainak időszerű üzenete.

Irodalomtudomány, kritika

Benő Eszter: *A műfordítás poétikája. Dóczi Lajos kultúraközvetítő szerepe*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2021, 388. [Erdélyi Tudományos Füzetek, 296.]

A német és magyar nyelvet „anyanyelveként” használó Dóczi Lajos mindkét közösség nyelvi és szellemi műveltségében jártas. Két nyelv birtokában és két kultúra ismerőjeként sikeresen tölti be az Osztrák-Magyar Monarchia idején a kulturális közvetítő szerepét. Tudatosságára és egyben bátorságára vall, hogy a két, egymással rokon szellemiségű dráma – a Faust és Az ember tragédiája – fordítását vállalja. Korának kétnyelvű fordítói közül senki nem vállalkozik erre a feladatra. A mindkét irányban végrehajtott kulturális közvetítésben elhivatottsága jut kifejezésre: a magyar nemzet számára elérhetővé teszi a világirodalom klasszikus művét, a magyar mű német tolmácsolásával hozzájárul ahhoz, hogy Az ember tragédiája elfoglalja méltó helyét a világirodalomban.

Blomqvist Tünde: *Két szék között. Szépirok magyar nyelvi háttérrel Svédországban (1945–2015)*. Lector Kiadó, Marosvásárhely, 2021, 256 p.

Nagy Miklós Kund: *Szemben ülünk, beszélgetünk*. Interjúk. Lector Kiadó – Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány, Marosvásárhely, 2021, 184 p.

Zsidó Ferenc: *Trendek és elhajlások*. Irodalomkritikák. Lector Kiadó, Marosvásárhely, 2021, 228. p.

Művelődéstörténet

Baróti Hunor–Bogós Róbert–Bors László–Dr. Botár István–Gaylhoffer-Kovács Gábor–Kósa Béla–Megnyászký-Simó Zsolt-István–Pál Péter–Tóth Boglárka–Tankó Szilveszter: *Szent Mihály oltalma alatt*. Tipographic, Csíkszereda, 2021, 148.

Emlékkönyv a felújított műemlék-templom ünnepélyes megáldására 2016–2021.

Hans-Erhard Lessing: *A bicikli kultúrtörténete*. Bookart, Csíkszereda, 2021, 240 p.

Nemrég töltötte be 200. életévét a bicikli. Ki gondolná, hogy mai életterünk megszokott, unalomig ismert közlekedési eszköze többek között egy vulkánkitörésnek köszönheti feltalálását – és hogy a kultúrára gyakorolt hatása szintén robbanáshoz hasonlítható? A szerző számos 19. és 20. századi dokumentum (újságcikkek, visszaemlékezések, kerékpáros szakkönyvek) alapján mutatja be, hogyan viszonyultak használók és nézők, rajongók és kritikusok az elmúlt két század során szédületes pályát befutott (begurult) járműhöz. A futóbiciklitől az e-bringákig ívelő út gyökeresen átalakította nemcsak a nők, az iparosok, az orvostársadalom, a sportemberek vagy az egyháziak életét, hanem még a lovakét vagy a borbélyokét is. Erről mesél szakszerűen, halk humorral a szerző, aki ugyanakkor több szenzációhajhász hamisítást felfed hiánypótló könyvében.

Művészettörténet

Gy. Dávid Gyula: *Adalékok a bonchidai Bánffy-kastély építéstörténetéhez*. Polis, Kolozsvár, 2021, 128 p.

A 2001-ben megjelent épületmonográfia után a mostani „adalékok” az abban összegyűjtötteket egészítik ki, az akkori tudásunkhoz ad hozzá. A kötetet alkotó tanulmányok a kastély építéstörténetének elmúlt kétszáz esztendejét vizsgálják, e kor értékeinek megvalósulási körülményeit kutatják, s gyűjtik egybe azokat az adatokat, melyek az évszázadok folyamán bekövetkezett változások miatt, a rekonstrukciós munkához fontos adalékokkal bírnak. A nyugati oldalt díszítő verandarácsot, a kastély kovácsoltvas főbejáratát és fölépcsőházának mennyezeti stukkóját, vagy a kastély nyílászárói közül a kápolna klasszicista kapuját, neogótikus ablakait, ólomüvegbetétes portálját tárgyaló írásokkal a szerző nemcsak a kastély stílusgazdagságának egy-egy újabb bizonyítékát mutatja fel a kastélyt évszázadokon keresztül építő mesterek hosszú sorának műves munkái előtt tisztelegve – s némely esetben a rajzi rekonstrukcióval is próbálkozva –, de nyilvánvalóvá teszi a műemlékvédelemi munka széles palettáját is. Hasonlóan sokoldalú Bánffy Miklós művészi életútja, amelyben – az egyik tanulmány által tárgyalt - építészet tárgykörébe tartozó munkáknak is helye van az átfogó építészet-politikától, az egyes épületek térszervezésén keresztül a műemlékvédelem támogatásáig.

A kötet tanulmányait gazdag, igen sok esetben először nyilvánosságra kerülő dokumentum értékű képanyag kíséri.

Közhasznú, életmód

Kincses Kolozsvár Kalendáriuma 2021–2022. Kriterion, Kolozsvár, 2021, 568 p.

„Tizedik kalendáriumunkat tartja kezében az olvasó, szándékunk szerint ez is színes, változatos mozaikot kínál a városról, épületeiről, egykori lakóiról, eseményeiről.

A régi rovataink mellett újakat is talál az érdeklődő, ezek egyike bizony szomorúságot sugall, hiszen jó néhány számunkra kedves, a városnak fontos személyiségétől veszünk kényszerű búcsút abban a meggyőződésben, hogy amíg építünk, amíg helyreállítunk, amíg felidézünk, amíg előretekintünk, mindaddig velünk maradnak.

Azzal a reménnyel bocsátjuk útjára kötetünket, hogy az augusztustól júliusig tartó esztendő során elő-előveszik, elolvassák tanulmányait, portréit, a színes beszámolókat... erőt merítve a múlt emlékeiből a jelenhez és a jövőhöz.”

Természettudomány

Nyárády E. Gyula: *Geografia, flora și vegetația Băilor Sărate Sovata din perioada 1940-1945*. Kriterion, Kolozsvár, 2021, 267 p.

A Váczy Kálmán hagyatékában megőrzött eredeti Nyárády-kézirat (Geografia, flora și vegetația Băilor Sărate Sovata și a împrejurimilor sale) 262 oldalból áll, amiből 236 oldal gépelt szöveg, 37 fénykép, 16 terepvázlat és 21 növényrajz, amelyet 21 flóra és vegetáció-táblázat egészít ki. A kézirat három fejezetből áll: az I. fejezet Szovata és környékének földrajzi, hidrográfiai, geológiai, topográfiai, orográfiai és meteorológiai bemutatását tartalmazza, a II. fejezet Szovata flóráját és vegetációját mutatja be, a III. fejezetben található a mellékletek, táblázatok és az illusztráció. A kéziratot a Nyárády által összeállított bibliográfia zárja, amely 60 szerzőt sorol fel, legrégebbi tétel

1865-ből, a legfrissebb 1950-ből származik. A Szovátamonográfia kéziratához kapcsolva találtuk meg Nyárády E. Gyula terepi jegyzetfüzetét, e 100 oldalas valódi ékszerszerű, saját készítésű térképekkel, szép és precíz rajzokkal, a terepen töltött minden egyes nap munkájával és eredményeivel.

Wilhelm Sándor: *Gyíkok, kígyók, teknősök bonckés alatt*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2021, 63.

„Ha a kételtűek felépítését tárgyaló könyvem azzal kezdtem, hogy azok az állatok mondhatni, közutálatnak örvendenek, a hüllőkről nyugodtan mondhatjuk, hogy félelmet keltenek. Ennek oka vélt vagy valós veszélyességük. Elég, ha itt csak a kígyókra gondolunk, de a mesékből ismert sárkányfi gurákhoz is a hüllők „álltak modellt”. Sajnos, a mérges kígyókról szóló, sokszor legendás történetek elegendőek ahhoz, hogy általános félelmet váltsanak ki, még akkor is, ha mindenki tisztában van azzal, hogy csak a fajok töredéke rendelkezik méregfogakkal. Azt is illene tudni, hogy ezek az állatok sem vadásznak az emberre, harapásuk az esetek abszolút többségében nem más, mint védekezési reakció a meggondolatlanul közelítő, támadónak vélt emberrel szemben.”

Műszaki tudományok

Harangus Katalin–Kakucs András: *Valószínűségszámítás és statisztika a mérnöki gyakorlatban*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2021, 185. [Műszaki Tudományos Füzetek]

Könyvünkben a valószínűségszámítás és a statisztika elemeivel ismerkedhetünk meg. A könyvben bemutatottak elsősorban a mérnöki szakokat hallgató diákok alkalmazásszintű ismereteinek megalapozását segítik elő, de ugyanakkor kiindulási pontot jelenthetnek a mélyebb elméleti fejtegetésekhez is. Az elsődleges cél a témakör alapvető fogalmainak a tisztázása, amelyet az alkalmazásuk szemszögéből és nem annyira a matematikai oldalról közelítünk meg. Eképpen az eseményekkel, a valószínűségekkel, a valószínűség-eloszlásokkal, a sztochasztikus folyamatokkal és a kísérleti adatok feldolgozásával kapcsolatos alapok bemutatását könnyen követhető példákon keresztül illusztráltuk, a szükséges számításokat pedig Excel-alkalmazások segítségével végeztük el.

Folyóirat

Transsylvania Nostra, 4/2020. sz.